

ΠΡΑΚΤΙΚΑ

Β' ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

ΟΙ ΣΕΡΡΕΣ

ΚΑΙ Η
ΠΕΡΙΟΧΗ
ΤΟΥΣ

ΑΠΟ ΤΗΝ
ΟΘΩΜΑΝΙΚΗ ΚΑΤΑΚΤΗΣΗ
ΜΕΧΡΙ ΤΗ
ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ

Α' ΤΟΜΟΣ

ΣΕΡΡΕΣ 2013

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ν. ΠΛΑΣΤΗΡΑΣ

**ΣΕΡΡΕΣ, ΜΕΡΕΣ ΤΟΥ 1891:
ΔΙΑΦΩΝΙΕΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ ΩΣ ΠΡΟΟΙΜΙΟ
ΤΟΥ «ΚΟΙΝΟΤΙΚΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ»**

Η τελευταία δεκαετία του 19ου αιώνα, για πολλές ελληνικές κοινότητες πόλεων της Μακεδονίας, υπήρξε περίοδος προβλημάτων, εξαιτίας εσωτερικών αναταράξεων που ανέκυψαν στον τρόπο διοίκησής τους, με τριβές και έριδες ανάμεσα σε κοινοτικούς παράγοντες. Κοινός τόπος των περισσότερων προβλημάτων ήταν οι διαφορετικές αντιλήψεις διοίκησης και στελέχωσης των ιδρυμάτων, των Εφορειών ή των Επιτροπών, αλλά και οι αυξανόμενες κοινωνικές διενέξεις ανάμεσα σ' αυτούς που σταθερά και για πολλά χρόνια διοικούσαν, δηλ. στους εύπορους, και στις νέες γενιές που στο μεταξύ αναπτύσσονταν.

Από τον κανόνα αυτόν δεν θα μπορούσε να ξεφύγει η πόλη των Σερρών. Το 1891 στάθηκε ένα ιδιαίτερα κρίσιμο έτος διαφωνιών στα κοινοτικά, εκκλησιαστικά και εκπαιδευτικά ζητήματα της ελληνικής κοινότητας, διαφωνίες οι οποίες κατέληξαν στο κλείσιμο των σχολείων και την αποπομπή του Μητροπολίτη Κωνσταντίνου Βαφείδη¹.

Η ανακοίνωσή μας φέρνει στο φως αδημοσίευτα έγγραφα που φωτίζουν τη διαμάχη αυτή στο χώρο της εκπαίδευσης, τα οποία δίνουν νέα διάσταση για την ένταση και το βάθος των διαφωνιών.

Ακολουθώντας την πορεία του σοφού φιλόλογου, αρχαιολόγου και Γυμνασιάρχη στο Γυμνασίο Σερρών Πέτρου Παπαγεωργίου, ανακαλύπτουμε και την πορεία άλλων παραγόντων της πόλεως πλουτίζοντας σε λεπτομέρειες τη γνώση μας γύρω από τον κοινωνικό και πνευματικό βίο της πόλης.

Ο Πέτρος Παπαγεωργίου επέστρεψε στη Θεσσαλονίκη, από την Φιλιπ-

1. Για την περίοδο αυτή, βλ. κυρίως στο: Π. Θ. Πέννα, «Εριδες περί την κοινοτικήν οργάνωσιν της πόλεως Σερρών και τα πρακτικά της εν Σέρραις Εξαρχίας των Μητροπολιτών Θεσσαλονίκης και Σερβίων και Κοζάνης (1891-1892)», *Σερραϊκά Χρονικά* 2 (1957) 5-66. Διάσπαρτες πληροφορίες στο έργο του ίδιου, *Ιστορία των Σερρών*, Αθήναι, Ιστορική και Λαογραφική Εταιρία Σερρών Μελενίκου, 1966, για την παιδεία της εποχής, βλ. σσ. 422-425, για την εκκλησία, σσ. 474-475. Επίσης, Γ. Καφταντζή, *Ιστορία της πόλεως Σερρών και της περιφέρειάς της*, τόμ.3, Θεσσαλονίκη 1996, σσ. 351-358, 413-414 και Π. Σαμσάρη, «Ο Μακεδονικός Φιλεκπαιδευτικός Σύλλογος Σερρών. Η εκπαιδευτική και πολιτιστική του δράση», *Σερραϊκά Ανάλεκτα* 4 (2006) 57-112.

πούπολη, στα τέλη του ακαδημαϊκού έτους 1887-1888, έχοντας παραιτηθεί από τη θέση του καθηγητή που κατείχε στα Ζαρίφεια Διδασκαλεία της Φιλιππούπολης, επειδή ήρθε σε αντιπαράθεση με το Γυμνασιάρχη Κ. Νικολαΐδη². Εγκατεστημένος στη Θεσσαλονίκη παρέμεινε μέχρι το Σεπτέμβριο του 1889, όταν μετά από πρόταση του Στεφάνου Δραγούμη, προέδρου της Επιτροπής προς Ενίσχυσιν της Ελληνικής Εκκλησίας και Παιδείας (από τώρα και εξής ΕΕΕΕΠ), ανέλαβε τη διεύθυνση του Γυμνασίου Σερρών³.

Στην πόλη των Σερρών έφτασε στις 15 Οκτωβρίου 1889 και παρέμεινε σ' αυτήν μέχρι τον Απρίλιο του 1891, όταν εξαιτίας των προβλημάτων που ανέκυψαν έκλεισαν τα σχολεία και επέστρεψε στη Θεσσαλονίκη.

Από το χρονικό διάστημα της Γυμνασιαρχίας του στα Σέρρες γνωρίζουμε δύο αναφορές του σχετικές με εκπαιδευτικά ζητήματα, αλλά και τη στελέχωση του Γυμνασίου με διδακτικό προσωπικό.

Η πρώτη αναφορά του έχει ημερομηνία 24 Οκτωβρίου 1889, δηλ. σχεδόν αμέσως μετά την άφιξή του και την έναρξη του σχολικού έτους, και διαβιβάζεται από τον Έλληνα πρόξενο Διονύσιο Βιτάλη προς την ΕΕΕΕΠ και το Σύλλογο προς Διάδοσιν των Ελληνικών Γραμμάτων⁴.

Η αναφορά αυτή μας πληροφορεί για την κατάσταση που επικρατεί στο οικοτροφείο των μαθητών. Ο Ιωάννης Παρχαρίδης, που διευθύνει το οικοτροφείο, πληροφορεί ότι έφτασαν από τη Θεσσαλονίκη 23 τρόφιμοι του διαλυθέντος Διδασκαλείου Θεσσαλονίκης και από την Ξάνθη 3 υπότροφοι του κληροδοτήματος Ζαλάχα. Το κτίριο του οικοτροφείου δεν επαρκούσε για να στεγάσει όλους τους οικοτρόφους, δηλ. αυτούς που ήρθαν και τους κανονικούς τρόφιμους των Σερρών, γι' αυτό αναζητήθηκε και βρέθηκε καινούριο κτίριο, στο οποίο μεταφέρθηκαν οι παλαιοί οικοτρόφοι. Ο καθηγητής μαθηματικών Κλ. Αιγιαλίδης, διορισμένος ήδη από το καλοκαίρι του 1889 από τον προκάτοχο του Παπαγεωργίου, Ι. Δέλλιο, διηύθυνε το οικοτροφείο μέχρι την άφιξη του Ιω. Παρχαρίδη, παρέδωσε σ' αυτόν και ο ίδιος μετακινήθηκε στο νέο οίκημα. Αναφέρονται, επίσης, προβλήματα συγχρωτισμού των οικοτρόφων, διαφορετικότητας στα διδασκόμενα μαθήματα και κυρίως οικονομικά προβλήματα. Ο Παπαγεωργίου ζητά την έγκριση του Συλλόγου και της Επιτροπής για τις διαφοροποιήσεις που έγιναν στο οικοτροφείο, και επισημαίνει, κυρίως, την ανάγκη τακτικής

2. Για το βίο, την επιστημονική και κοινωνική δράση του Π. Ν. Παπαγεωργίου υπάρχει εκτεταμένη βιβλιογραφία, από την οποία, βλ. κυρίως: *Πέτρος Ν. Παπαγεωργίου (1859-1914) Φιλολογικόν μνημόσυνον επί τη πεντηκοστή επετείω από τον θάνατο αυτού*, Θεσσαλονίκη, ΕΜΣ, 1964. Επίσης, Π. Μ. Νίγδελι, *Πέτρου Ν. Παπαγεωργίου του Θεσσαλονικέως. Αλληλογραφία (1800-1912)*, Θεσσαλονίκη, ΕΜΣ, 2004, όπου εκτεταμένη βιβλιογραφία στις σσ. 17-20, σύντομο χρονολόγιο του βίου του στις σσ. 313-316, επίσης βλ. σε όλο το βιβλίο διάσπαρτα στοιχεία για την πορεία και την καριέρα του ως εκπαιδευτικού.

3. Π. Μ. Νίγδελι, *Πέτρου Ν. Παπαγεωργίου... ό.π.*, σσ. 77-78.

4. Ό. π., σσ. 78-81.

αποστολής χρημάτων, υπογραμμίζοντας ότι κατά την περίοδο της γυμνασιαρχίας Ι. Δέλλιου στέλνονταν 1,5 λίρα οθωμανική το μήνα, ενώ στη νέα περίοδο, αυτήν που περιγράφει, 1,4. Τέλος, επισημαίνει την έλλειψη διδασκάλων για τα μαθήματα των τεχνικών και της γυμναστικής.

Όταν το σχολικό έτος βρίσκεται στο τέλος του, δηλ. το καλοκαίρι του 1890, αρχίζει να διαφαίνεται καθαρά η διάσταση απόψεων που υπάρχει μεταξύ της Εφορείας των σχολείων, που προεδρεύεται από το Μητροπολίτη, του Γυμνασιάρχη και του νέου προξένου Αριστείδη Μεταξά, ο οποίος αντικατέστησε τον Διον. Βιτάλη.

Τρία έγγραφα φωτίζουν αυτή τη διαμάχη.

Στις 10 Ιουλίου ο Μητροπολίτης απευθύνεται προς την ΕΕΕΕΠ, κατηγορώντας τον Δ. Βιτάλη ότι ενώ υποσχέθηκε στον καθηγητή Β. Παπαχρήστου αμοιβή 20 λιρών για το κήρυγμα του Θείου λόγου, αναίρεσε την απόφασή του αυτή ενώπιον της ΕΕΕΕΠ γι' αυτό ζητά την αποκατάσταση της αλήθειας και γράφει στην αναφορά του: «Ταύτα εθεώρησα καθήκον να γράψω προς Υμάς [...] μόνον χάριν της αληθείας και της πλαγίως επιρριπτομένης εμοί τε και τω Γυμνασιάρχη μομφής διότι όσον αφορά την εκπλήρωσιν της υποσχέσεως του κ. Βιτάλη, τούτο εξαρτάται εξ υμών»⁵. Φαίνεται, λοιπόν, ο Μητροπολίτης να υπερασπίζεται τον Παπαχρήστου αν και προσπαθεί να εμπλέξει στη διαμάχη και τον Παπαγεωργίου.

Με την ίδια ημερομηνία, 10 Ιουλίου, ο Παπαγεωργίου απευθύνεται προς τον πρόξενο Μεταξά και του ανακοινώνει ότι η Εφορεία συνεδρίασε στις 27 Ιουνίου, συνεδρίαση στην οποία παρέστη ο ίδιος ως εκπρόσωπός του⁶. Του ζητήθηκε να κρίνει το διδακτικό προσωπικό και για τους Β. Παπαχρήστου, Ι. Παρχαρίδη, Κλ. Αιγιαλείδη και Γαλ. Νικολαΐδη, ο Παπαγεωργίου, πρότεινε τη συνέχιση της συνεργασίας τους και στο μέλλον, αντίθετα για τους Α. Φυλακτό και Ν. Τέγο σημειώνει ότι θα μπορούσε να συνεχιστεί η συνεργασία, μόνο κάτω από ορισμένους όρους. Όμως, επειδή αυτοί οι δύο είναι και οι μόνοι Σερραίοι καθηγητές, ο Παπαγεωργίου από λεπτότητα και προκειμένου να μη θεωρηθεί ότι προσπαθεί να τους απολύσει, αφήνει τους εφόρους ελεύθερους να θέσουν τους όρους της συνεργασίας.

Δημιουργείται όμως ζήτημα, επειδή οι Έφοροι, μονομερώς, την προηγούμενη ημέρα της συνεδρίασης είχαν απολύσει τον Κ. Αιγιαλείδη, γι' αυτό και ζητούν από τον Παπαγεωργίου να αναζητήσει αντικαταστάτη του στην Αθήνα, αποστολή που ο Παπαγεωργίου αποδέχεται, αν και σημειώνει πως και την προηγούμενη χρονιά πάλι παρόμοιο ζήτημα δημιουργήθηκε με τον

5. ΑΥΕ, Πρόξενος Σερρών Α. Μεταξάς προς Πρόεδρον ΕΕΕΕΠ, Αριθμ. 181/ της 11/ 23.7. 1890 Αριθμ. διεκπ. 474/ 16.7.1890. Συνημμένο έγγραφο 2: Επιστολή Μητροπολίτου Σερρών Κωνσταντίνου Βαφείδη προς ΕΕΕΕΠ της 10.7.1890.

6. ΑΥΕ, Πρόξενος Σερρών Α. Μεταξάς προς Πρόεδρον ΕΕΕΕΠ, Αριθμ. 181/ της 11/ 23.7. 1890 Αριθμ. διεκπ. 474/ 16.7.1890. Συνημμένο έγγραφο 1: Επιστολή Π. Ν. Παπαγεωργίου προς Πρόξενο Α. Μεταξά της 10. 7. 1890.

ίδιο καθηγητή. Η Εφορεία, επίσης, απέλυσε τους Γ. Νικολαΐδη και Β. Σωκρατεΐδη. Το κυριότερο σημείο της αναφοράς, ωστόσο, είναι η κατακλείδα του, που αποκαλύπτει και το μέγεθος της διαφορετικότητας των απόψεων Παπαγεωργίου και Εφορείας η οποία, όπως προείπαμε, προεδρεύεται από το Μητροπολίτη και άρα εμμέσως και με διπλωματικότητα εκφράζεται εναντίον του. Γράφει ο Παπαγεωργίου: «Ταύτα εγένοντο πρωΐα της 27ης Ιουνίου, εσπέρα δε της 28ης απροσδοκῆτως ἔμαθον παρ' ιδιώτου τον εν τη θέσει του κ. Αιγιαλείδου διορισμόν του κ. Ασπρομάλλη, Σερραίου. Ερωτήσας, ἔμαθον παρά των Εφόρων ότι πράγματι διωρίσθη ο κ. Ασπρομάλλης, τριετής σπουδαστής των μαθηματικών, δυνάμενος κατ' αυτούς να διδάξη τα μαθηματικά εν τω γυμνασίω και λόγω οικονομικῶ προτιμότερος παντός άλλου αφού ἐδέχθη να υπηρετήση εν τη πατρίδι αυτού αντί λιρών 80. Εις τους Εφόρους παρετήρησα ότι ο διορισμός αντέκειτο εις την ανατεθείσαν μοι εντολήν ἄτε γενόμενος εν αγνοία εμού και υμών και της σεβ. επιτροπῆς, ἔσπευσα δε να ανακοινώσω και υμίν αυτόν.

Εάν, κ. πρόξενε, εις πάντα τα ανωτέρω προσθέσω ότι οι κ. Τέγος και Φυλακτός προσελθόντες προ ολίγων ημερών υπεσχέθησαν τη Εφορεία ὅσα αναγκαίον υφ' ημών ενομίσθη να υποσχεθῶσι, συμπληρῶ πάντα ὅσα περι της ανατεθείσης μοι εντολῆς με προσεκαλέσατε να εκθέσω υμίν εγγράφως».

Λίγο πολύ δηλ. και τους δύο Σερραίους καθηγητές ξαναδιόρισαν και το Σερραίο φοιτητή προσέλαβαν παρά τη διαφορετικὴ ἄποψη του Παπαγεωργίου και φυσικά εν κρυπῶ.

Τα προβλήματα, λοιπόν, της θητείας του Παπαγεωργίου στο Γυμνάσιο Σερρών πήγαζαν τόσο από τη διαφορετικὴ εκπαιδευτικῆς πολιτικῆς και νοοτροπίας ανάμεσα στο Γυμνασιάρχη και την αρμόδια Εφορεία εκπαιδευτικῶν ζητημάτων, στην οποία προεδρεύει ο Μητροπολίτης και ελέγχεται από τους «τσορμπατζήδες», ὅσο και από το γενικότερο κλίμα που πολώνεται από τις διαμάχες των «τσορμπατζήδων» που διοικούν και των «τσιπλάκιδων» που θέλουν να τους ανατρέψουν.

Ο Παπαγεωργίου εκ των πραγμάτων συγκρούεται ἔχοντας ωστόσο τη στήριξη του προξένου, της ΕΕΕΕΠ και του προέδρου της Στεφάνου Δραγούμη. Τούτο γίνεται ἀκόμη πιο ξεκάθαρο από το διαβαστικὸ ἔγγραφο του προξένου Μεταξά προς την ΕΕΕΕΠ, με το οποίο μεταβιβάζει τα προαναφερθέντα ἔγγραφα και τον τελικὸ κατάλογο του διδακτικῶ προσωπικῶ προς ἔγκριση, ενώ περιγράφει το κλίμα και τις ταραγμένες σχέσεις⁷. Σημειώνει τα θέματα που απασχόλησαν την Εφορεία: οικονομικά, περικοπές μισθῶν και συνεχίζει:

«Ὡς προς δε το ζήτημα του ανωτέρου προσωπικῶ, [...] μη θέλων να νομίση η Εφορεία ὅτι ολίγας ημέρας ἔχων ενταύθα κληρονομῶ ιδέας και

7. ΑΥΕ, Πρόξενος Σερρών Α. Μεταξάς προς Πρόεδρον ΕΕΕΕΠ, Αριθμ. 181 της 11/23.7.1890/Αριθμ. διεκπ. 474/ 16.7.1890.

συμπαθείας του προκατόχου μου αντιθέτου νομιζομένου προς αυτόν, ως και της αντιθέτου προς αυτόν μερίδος [.....] και θέλων να καταδείξω προθυμίαν προς ειλικρινή συνεργασίαν ανέθηκα την αντιπροσώπευσίν μου εις τας διασκέψεις τω κ. Γυμνασιάρχη Π. Παραγεωργίω άμα μεν ως αρμοδιότερω να κρίνη, άμα δε πεπειθή εις την ακεραιότητα του χαρακτήρος αυτού δώσας αυτό και τας σχετικάς οδηγίας. Δυστυχώς η Εφορεία και ιδίως ο Μητροπολίτης παραγνωρίσασα (σικ) τας αγαθάς μου ταύτας προθέσεις, εκ πνεύματος όλως αντιθέτου εγνωσμένου προέβη εις την απόλυσιν του Κου Αιγιαλίδου καθηγητού των φυσικομαθηματικών και την αντικατάστασιν αυτού δια του Κου Ασπρομάλου ανεψιού ενός των εφόρων παντελώς εν αγνοία του τε Γυμνασιάρχου και εμού παρουσιάσασα τα γεγονότα ως τετελεσμένα ως λεπτομερώς εκθέτει και το εσώκλειστον προς με έγγραφον του Κου Γυμνασιάρχου.

Άμα μαθών ταύτα προέβην εις σφοδράς και πικράς παραστάσεις προς την Εφορείαν και ιδίως τον Μητροπολίτην περί του διαβήματος των τούτου όλως αντικειμένου εις τα εξ' αρχής κεκανονισμένα παρ' εμού εν διαφόροις εγγράφοις, άτινα και μετά το γεγονός ηναγκάσθη νά αναγνώσω αυτοίς. Ως δε και η Εφορεία εβεβαίωσε (σικ) με ότι εις το μέτρον τούτο προέβη και εξ' άλλου λόγου και δη οικονομικού, και ότι ουδαμώς διενοείτο να ασεβήση προς ημάς, και ότι ουδεμίαν ήχεν οπισθοβουλίαν, εξ' ου και παρακάλεσε (σικ) με να συνηγορίσω προς Υμάς υπέρ της αποφάσεως της, έν είναι βέβαιον, βεβαιότατον ότι η Εφορεία και ιδίως ο Μητροπολίτης και μετά τα σκληρα μαθήματα άτινα παρ' Υμών έλαβε κατά την απόλυσιν του Σαμαρτζίδου και Τζελέπου εξακολουθή βαρέως φέρουσα την ανάμειξιν Υμών, και πάσης περιστάσεως δράττεται όπως αποτινάξη την ευεργετικήν δια τον τόπον επέμβασιν της Επιτροπής ήτις εμποδίζει αυτόν να ρυθμίξη τα πράγματα συμφώνως των ιδιωτικών συμφερόντων και των ατομικών συμπαθειών. Και [τας] τοιαύτας της Εφορείας βλέψεις δυστυχώς ενισχύει αυτός ο Μητροπολίτης ανήρ βίαιος και εις άκρων φίλαρχος θεωρών την Υμετέραν επέμβασιν και εις μείωσιν των δικαιωμάτων του, παράδειγμα δε πρόσφατον του διαλλακτικού μεν εμού πνεύματος, αδιαλλάκτου δε του Μητροπολίτου έστω τούτο, ότι θέλων να προλάβω δίκαια της Επιτροπής μέτρα προέτεινα Αυτώ να αναβάλη τον διορισμόν του Κου Ασπρομάλου, ως πρότασιν εγκριτέαν υπό της επιτροπής όπερ ρητώς και μετ' εμπαιθείας απέκρουσεν [....]

Επανερχόμενος εις το ζήτημα της απολύσεως του Κου Αιγιαλείδου επαναλαμβάνω να είπω ότι δεν επείσθη ότι αύτη προεκλήθη εξ αποχρώντων λόγων, ενώ ο διορισμός του Κ. Ασπρομάλου είναι δείγμα φανερόν των αρχών και διαθέσεων της Εφορείας ως ανωτέρω εξέθηκα.-

Λαμβάνων υπ' όψιν Κύριε Πρόεδρε άμα μεν τους ενταύθα διέποντας νυν τα κοινά Εφόρους ων εκτός δύο, οι λοιποί δεν διακρίνονται δυστυχώς επί ακραιφνέσιν αισθήμασιν και τον Μητροπολίτην συστηματικώς αντι-

πράττοντα εις πάσαν ημών επέμβασιν και παραπείθοντα καθ' ημών και αυτούς τους εμφορουμένους εκ διαλλακτικού πνεύματος προς ημάς φίλους του, άμα δε την υφισταμένην, όπερ και σπουδαιοτάτην, γενικοτέραν κρίσιμον πολιτικήν κατάστασιν του τόπου, δεν προτείνω εις Υμάς αυστηρόν τι μέτρον, άλλως δίκαιον καθ' εαυτό και συμφέρον, αλλά εκθέσας τα πράγματα όπως έχουσι καταλείπω την απόφασιν εις την εκτίμησιν Υμών την αμερόληπτον και την εγνωσμένην εμπειρίαν.»

Η κατάσταση, όμως, κάθε μέρα θα γίνεται όλο και σοβαρότερη, όπως φαίνεται από μια άλλη επιστολή του Παπαγεωργίου προς τον Σ. Δραγούμη με ημερομηνία 25 Αυγούστου 1890⁸.

Γράφει: «Οι εν Σέρραις βαρέως φέροντες την περικοπήν του μισθού του παυθέντος εν αγνοία της αξιοτίμου επιτροπής, [δηλ. της ΕΕΕΕΠ] καθηγητού των μαθηματικών κ. Αιγιαλίδου προέβησαν εις απόφασιν σοβαροτάτην ο μητροπολίτης Σερρών μοι ετηλεγράφησε τη 18η του μηνός ότι η «Εφορεία απεφάσισεν διατήρησιν Δημοτικής μόνον Σχολής» και ότι «απαλλασσόμεθα πάσης προς Γυμνάσιον υποχρεώσεως». Δηλ. ο Μητροπολίτης, αφού δεν μπορούσε να διοικήσει τα εκπαιδευτικά ζητήματα της πόλης, όπως αυτός ήθελε, αλλά και δεν μπορούσε να παρακάμψει τον πρόξενο, την ΕΕΕΕΠ και τον Παπαγεωργίου, αποφάσισε να καταργήσει το Γυμνάσιο, για να απαλλαγεί από αυτόν. Εννοείται ότι τελικά η απόφαση αυτή δεν υλοποιήθηκε και με τη νέα σχολική χρονιά 1890-91 λειτούργησαν κανονικά τα σχολεία και φυσικά το Γυμνάσιο.

Η τελευταία πράξη της διαμάχης Μητροπολίτη-Προξένου-Παπαγεωργίου θα παιχθεί το Φεβρουάριο του 1891. Το σκηνικό, αυτή τη φορά έχει να κάνει με την εορτή των Τριών Ιεραρχών και τη θεμελίωση της Γρηγοριάδας. Ο Μεταξάς πληροφορεί τον ΥΠΕΞ μέσω πρεσβείας Κωνσταντινουπόλεως, στις 1/13 Φεβρουαρίου 1891, ότι ο Παπαγεωργίου που εκφώνησε τον πανηγυρικό εκλήθη από το Μητροπολίτη Βαφείδη την προηγούμενη προκειμένου να του κάνει συστάσεις να μην θίξει στο λόγο του την Οθωμανική Αυτοκρατορία και τους Βουλγάρους. Όταν έμαθε τούτο ο Μεταξάς, επισκέφθηκε το Μητροπολίτη μαζί με τον Παπαγεωργίου για να διευθετήσει την κατάσταση⁹. Αναφέρει στο ΥΠΕΞ: «...εφρόνουν ότι από του βήματος ο ρήτωρ λαμβάνων αφορμήν από της προσφάτου ευτυχούς λύσεως του προνομιακού ζητήματος ην ώφειλε να αποδώσει εις μόνην την μεγαθυμίαν του Σουλτάνου παρά πάσας τας αντενεργείας των αντιφρονούντων και σχισματικών Βουλγάρων, ηδύνατο ευπρεπώς μεν αλλά φανερώς και εντόνως να στιγματίσει τας Βουλγαρικής ραδιουργίας επίσης επικινδύνους εις τε τους Έλληνας και Οθωμανούς και να παρουσιάση τους σχισματικούς όχι μόνον ως τους πρώτους εχθρούς του έθνους και της εκκλησίας αλλά και ως

8. Π. Μ. Νίγδελι, Πέτρου Ν. Παπαγεωργίου... ό.π., σσ. 81-82.

9. ΑΥΕ, Πρόξενος Σερρών Α. Μεταξάς προς Υπουργόν Εξωτερικών Λεωνίδα Δεληγεώργην, Αριθμ. 30 της 1/13.2.1891/Αριθμ. διεκπ. 238/ 12.2.1891.

τους μόνους [...]. Ο Αρχιερέυς προφασιζόμενος ότι αγνοεί το πνεύμα του νέου Διοικητού, όστις θα παρευβρίσκετο εις την τελετήν και θα εννοεί τα πάντα ως γνωρίζων την ελληνικήν γλώσσαν, πράγματι δε μη θέλων να δυσχεραστήση τους δυστυχώς εις τα πράγματα της Κοινότητος παρισταμένους τους Βουλγάρους τους υποκρινομένους τους έλληνας επέτρεπε μόνον τους γίνη αορίστως λόγος ή μάλλον γενικός τις υπαινιγμός περί αοράτων εχθρών και τούτο μετά τας επιμόνους παραστάσεις μου. Οπαδός και θιασώτης των πομπωδών λόγων και ακαίρων φωνασκιών δεν είμαι ούτε φρονώ ότι δια τούτου κατορθούται τι τουναντίον εσχημάτισα την ιδέαν ότι ο αλληλοθαυμασμός μας και αι φαινομενικάί ενέργειαι σπουδαίως μέχρι τούδε έβλαψαν τον αγώνα μας [...]. καθήκον μου ενόμισα και όπως μη εψυχράνω αφ' ενός τα αγνά αισθήματα του ενταύθα ελληνικωτάτου λαού και αφ' ετέρου όπως μη αποθαρρύνω τα εκπαιδευτικά ημών ενταύθα και τοις λοιποίς διαμερισμασιν όργανα να παραστώ μεν εις την λειτουργίαν εν τη Μητροπόλει να μην παρευρεθώ δε εις την εν τω Σχολείω τελετήν. Ο Γυμνασιάρχης αναγκαζόμενος και ούτος, περιωρίσθη εν τω λόγω του εις αόριστα και γενικά τινά περί Ελληνισμού και Μακεδονίας αναλύσας εν τω τέλει τραγωδίαν του Αισχύλου.

Και τούτον το επεισόδιον προς όσους άλλα και περί ων επανειλημμένως είχαν την τιμήν να αναφέρω προς το Βασ. Υπουργείον μαρτυρεί ότι ο κακή μοίρα προϊστάμενος της ενταύθα σπουδαιοτάτης Μητροπόλεως πολύ απέχει, δυστυχώς του ανταποκρίνηται εις τας δικαίας ημών εθνικάς και αυτάς ακόμη τας Εκκλησιαστικάς απαιτήσεις».

Πραγματικά ο Παπαγεωργίου αναγκάστηκε να περιοριστεί στο λόγο του σε νύξεις που για ανθρώπους νοήμονες ή υποψιασμένους είναι σαφέστατες¹⁰, ωστόσο το ρήγμα ανάμεσα στους παράγοντες της εκπαίδευσης, του προξένου αλλά και του λαού βάθαινε υπερβολικά, έτσι ώστε στις 26 Απριλίου φτάνουμε στα γεγονότα που συνέβησαν στο Μητροπολιτικό ναό, όταν το πλήθος των πιστών αποδοκίμασαν το Μητροπολίτη φωνάζοντας *Ανάξιος*. Τα γεγονότα που ακολούθησαν ήταν καταλυτικά και γνωστά σε όλους. Ο Μητροπολίτης φυγαδεύτηκε και περιορίστηκε στη Μονή Προδρομού, τα σχολεία έκλεισαν, και μια εξαρχία από αρχιερείς του Οικουμενικού Πατριαρχείου ανέλαβε να επιλύσει τα προβλήματα. Άνοιξαν τα σχολεία, συντάχθηκε νέος Κανονισμός λειτουργίας της Κοινότητας και τοποθετήθηκε ένας νέος Μητροπολίτης.

Για την πόλη των Σερρών άρχισε μια νέα περίοδος δημιουργίας η οποία προετοίμασε τον τόπο για τη μεγάλη εξόρμηση του Μακεδονικού Αγώνα.

10. Περιγραφή της τελετής θεμελίωσης της *Γρηγοριάδας* δημοσιεύεται στην εφημερίδα της Θεσσαλονίκης *Φάρος της Μακεδονίας*, αρ. φυλ. 1503 (6.3.1891), σσ. 2-3, όπου και δημοσίευση του Π. Παπαγεωργίου με τίτλο: *Αρχαία αναθηματική στήλη εν Σέρραις*, η οποία αναφέρεται σε επιγραφή που βρέθηκε κατά την εκσκαφή των θεμελίων για την ανοικοδόμηση της *Γρηγοριάδας*, επίσης βλ. το πλήρες κείμενο του λόγου που εκφώνησε ο Π. Παπαγεωργίου στο *Φάρο της Μακεδονίας*, αρ. φυλ. 1505 (13.3.1891), σσ. 1-2.

ABSTRACT

KONSTANTINOS N. PLASTIRAS

SERRES: DAYS OF 1891 DISAGREEMENTS WITHIN THE GREEK COMMUNITY AS A PRELUDE TO THE 'COMMUNITY QUESTION'

The last decade of the 19th century brought many surprises and problems connected with community issues in the town of Serres, especially in the sphere of education.

This paper sheds light on various aspects of the question: disputes between the Metropolitan of Serres, Konstandinos Vafidis, the Greek consul, Aristidis Metaxas, and the principal of the Serres High School, Petros Papayeoryiou.

It presents and comments on hitherto unknown documents, such as a report by Petros Papayeoryiou on the organisation of education, and documents of the Greek consulate in Serres concerning the strife between community representatives in the town, which portend the community question that created so many problems.

ΧΟΡΗΓΟΙ:

ISBN: 978-960-86390-8-9